

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YAŞANMIŞLIKLARININ ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERE YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİ¹

THE EFFECT OF UNIVERSITY STUDENTS' EXPERIENCES ON THEIR ATTITUDES TOWARDS INDIVIDUALS WITH SPECIAL NEEDS

Naime GÜNEŞ ÖZLER

Hitit Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri MYO
Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri
naimegunesozler@hitit.edu.tr
ORCID: 0000-0002-0996-7432

Sultan ÇEÇEN

Hitit Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri MYO
Engelli Bakımı ve Rehabilitasyon
sultancecen@hitit.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8471-0653

Tuğba IŞIK

Hitit Üniversitesi
Sağlık Hizmetleri MYO
İş ve Uğraşı Terapisi
tugbaisik@hitit.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1850-1407

ÖZ

Geliş Tarihi:
08.05.2023

Kabul Tarihi:
28.12.2023

Yayın Tarihi:
25.03.2024

Anahtar Kelimeler

Özel gereksinimli birey
Tutum
Yaşanmışlık
Üniversite öğrencisi

Keywords

Individual with special needs
Attitude
Experience
University student

Bu çalışma, özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere ilişkin yaşanmışlıklarını ortaya çıkarmayı ve bu yaşanmışlıkların üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada karma yöntemin açıklayıcı sıralı tasarımı kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutunda sistematik örnekleme ve nitel boyutunda amaçlı örneklemenin aşırı/sapmış durum örnekleme kullanılmıştır. Türkiye’de bir devlet üniversitesinde özel gereksinimli bireylere sağlık hizmeti sunacak Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri, Engelli Bakımı ve Rehabilitasyonu, İş ve Uğraşı Terapisi Programlarında özel eğitim dersini almış ve 2. sınıf öğrencisi olan 120 kişi anketi doldururken, 10 öğrenci açık uçlu soruyu yanıtlamıştır. Araştırmanın nicel boyutunda *Engelli Kişilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği* ve nitel boyutunda *Yaşanmışlıklar Veri Formu* kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde SPSS 23.0, nitel verilerin analizinde ise NVIVO 10 kullanılmıştır. Verilerin analizine göre öğrencilerin yaşanmışlıklarına yönelik tutumlarının olumlu ve olumsuz yönleri bir arada görülmüştür. Duyguları; üzüntü, acıma, sakinlik, korku ve çaresizlik olarak olumsuz yönde görülürken, düşünce ve davranışlarının çoğunlukla olumlu yönde olduğu belirlenmiştir.

ABSTRACT

This study aims to reveal the experiences of university students who will provide services to individuals with special needs, and to determine the impact of these experiences on the attitudes of university students towards individuals with special needs. The mixed method explanatory sequential design was used in the research. Systematic sampling was used in the quantitative dimension of the research and extreme/deviant case sampling of purposeful sampling was used in the qualitative dimension. While 120 second-year students who took special education courses in Child Protection and Care Services, Disabled Care and Rehabilitation, and Occupational Therapy Programs, which will provide health services to individuals with special needs at a state university in Turkey, completed the survey, 10 students answered the open-ended question. *Multidimensional Attitude Towards Disabled Persons* was used in the quantitative dimension of the research and the *Experiences Data Form* was used in the qualitative dimension. SPSS 23.0 was used in the analysis of quantitative data and NVIVO 10 was used in the analysis of qualitative data. According to the analysis of the data, the positive and negative aspects of the students' attitudes towards their experiences were seen together. Emotions; While sadness, pity, calmness, fear and helplessness are seen as negative, it has been determined that their thoughts and behaviours are mostly positive.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1294039>

Anf/Cite as: Güneş Özler, N., Çeçen, S., & Işık, T. (2024). Üniversite öğrencilerinin yaşanmışlıklarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarına etkisi. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 14(1), 69-80.

¹ Çalışmanın özeti Hitit Üniversitesi Sağlık Hizmetleri MYO’nun 17.11.2022 -18.11.2022 tarihlerinde düzenlediği Sağlık Hizmetlerinde Yenilikler ve Teknoloji Sempozyumu’nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Sağlık hizmetleri, bireylerin yaşam kalitesinin artmasını, fiziksel ve ruhsal olarak iyi olma durumunu desteklemektedir. Ayrıca, sağlık hizmetleri bireylerin sağlıklarının desteklenmesi ve bozulan sağlıklarının tedavisi amaçlı bir hizmet türüdür (Leibowitz, 2004; Vargo ve ark., 2008). Türkiye’de sağlık hizmeti diğer bireylerle birlikte özel gereksinimli bireylere de sunulmaktadır. Özel gereksinimli bireylerin yetersizliklerine bağlı olarak sağlık hizmetlerinden faydalanma oranları diğer bireylere oranla daha fazladır. Bu anlamda sağlık hizmetlerini sunacak kişilerin özel gereksinimli bireylere sunacağı hizmetlere tutumlar yön vermektedir.

Tutum, bir kişinin belirli insanlar veya durumlar hakkında düşünme veya hissetme şeklini oluşturan karmaşık bir dizi inanç, duygu, değer ve eğilimlerdir (Aiden ve McCarthy, 2014). Tutumlar toplumun değer yargılarından ve yaşanmışlıklardan etkilenmektedir. Bireylerin olumlu veya olumsuz tutum geliştirmeleri deneyimler ve yaşanmışlıklarına bağlıdır (Diamond ve Tu, 2009; Nowicki ve Sandieson, 2002). Olumlu tutumlar özel gereksinimli bireylere sunulacak hizmetin kalitesini ve sayısını artıracakken olumsuz tutumlar bu bireylerin dışlanmasına ve hizmetlerden daha sınırlı düzeyde yararlanmalarına ve olumsuz davranışlarla karşılaşmalarına sebep olmaktadır. Toplumsal bütünleşmeyi sağlamak, bütünleşmeye engel olan olumsuzlukları yok etmek, toplumsal duyarlılığı arttırmak ve uygun stratejileri belirleyebilmek amacıyla özel gereksinimli bireylere karşı geliştirilen tutum ve davranışların ortaya çıkarılması gerekmektedir (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı [ÖZİDA], 2009). Özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak üniversite öğrencilerinin tutumları mezuniyet sonrasında çalıştıkları ortamdaki özel gereksinimli bireylerle etkileşimleri, hizmetleri ve davranışlarını etkilemektedir.

Yükseköğretimde sağlık hizmetleri alanında özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak programlar yaygındır. Bu programlar; Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri, Engelli Bakımı ve Rehabilitasyonu, İş ve Uğraş Terapisi ve Odyometri’dir. Bu öğrencilerin üniversiteden mezun olduklarında özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak olmaları programların ortak yönüdür. Bu programlarda öğrenciler özel gereksinimli bireylerin özellikleri, özel eğitim, kaynaştırma, özel gereksinimli bireylerin bakımı ve rehabilitasyonu, fiziksel yetersizlikler ve iş uğraş alanlarında dersler almakta, staj ve uygulama derslerine katılmaktadırlar. Ancak alınan bu dersler özel gereksinimli bireylere hizmet edecek öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde olmasında etkili olmayabilir. Aynı zamanda öğrencilerin önceki yaşanmışlıklarının tutumlara etkisine de bakmak gerekmektedir.

Yaşanmışlık, yaşadığımız olaylar esnasında oluşan duyguların, olay sonrasında düşüncelerde ve davranışlarda değişiklik yaratarak anılara dönüşmesidir (İrfan, 2022). Yaşanmışlıklar, özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak öğrencilerin hazırlanmasına yönelik yaklaşımlar üretmek için esastır. Bu nedenle, yaşanmışlıkları ve etkilerini keşfetmek, eğitimcilerin, araştırmacıların ve politika yapımcıların özel gereksinimli bireylere yönelik olumsuz tutumun nedenlerini anlamalarına ve bu olumsuz tutumları değiştirmek için önlem almalarına veya çözüm üretmelerine yardımcı olacaktır.

Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını inceleyen çalışmalara alan yazında rastlanmaktadır (Khouderchah ve ark., 2022; Radlins’ka, Kozybska ve Karakiewich, 2021; Vezne ve Sardohan Yıldırım, 2022; Yakut, 2021). Yaşanmışlıklar kullanılarak yapılan çalışmalar alan yazında olmasına rağmen (Aldemir ve Sezer, 2009; Kakana ve ark., 2015), özel gereksinimli bireylere sağlık hizmeti sunacak öğrencilerin yaşanmışlıklarının tutumlara etkisini araştıran az sayıda çalışmaya (Lee, Chang ve Haegele, 2020) rastlanmıştır.

Ülkenin geleceğini şekillendirecek olan üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının belirlenmesi, özel gereksinimli bireylerin topluma tam katılımını etkileyeceği düşünülmektedir. Bu durum özel gereksinimli bireylerle etkileşimde olacak kişilerin bakış açılarının olumlu yönde değiştirilmesine ve eğitim politikalarının geliştirilmesine yön verecek olmasıyla araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, özel gereksinimli bireylere hizmet sunan üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere ilişkin yaşanmışlıklarını ortaya çıkarmayı ve bu yaşanmışlıkların özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarına etkisini anlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın alt amaçları;

- 1) Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları ne düzeydedir?
- 2) Üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylerle ilgili yaşanmışlıklarına ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Sağlık hizmeti sunacak öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını incelemek için bu çalışmada karma yöntemin açıklayıcı sıralı tasarımı kullanılmıştır. Açıklayıcı sıralı tasarım, araştırmacının ilk olarak nicel verileri toplaması ve analiz etmesi sonrasında nitel verileri toplayıp analiz etmesi ve en son her iki analiz sonucunu birlikte yorumlamasını gerektirir (Creswell ve Plano Clark, 2018; Edmonds ve Kennedy, 2017). Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını belirlemek için nicel veriler, yaşamışlıklarını belirlemek için ise nitel veriler toplanmıştır. Daha sonra nicel ve nitel veriler birlikte yorumlanmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışma nicel ve nitel olarak iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Nicel veriler toplanırken sistematik örnekleme kullanılmıştır. Örnekleme, 10-16 Kasım 2022 tarihleri arasında Türkiye’de bir devlet üniversitesinde eğitim alan 120 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmaya dahil edilme kriteri; özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak olan Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri, Engelli Bakımı ve Rehabilitasyonu ve İş Uğraşı Terapisi programlarından herhangi birinde 2. sınıf öğrencisi olmaktır. Bu üç programda da öğrenciler özel gereksinimli bireylerin özellikleri, özel eğitim, kaynaştırma, özel gereksinimli bireylerin bakımı ve rehabilitasyonu, fiziksel yetersizlikler ve iş uğraşı alanlarında dersler almakta, staj ve uygulama derslerine katılmaktadırlar.

Nitel veriler toplanırken amaçlı örneklemenin aşırı/sapmış durum örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme tekniği derin bir incelemeye tabi tutulabilecek sınırlı sayıda ancak aynı ölçüde de bilgi bakımından zengin durumların çalışılmasını öngörür. Burada önemli olan nokta şudur: Aşırı veya aykırı durumlar normal durumlara göre daha zengin veri ortaya koyabilir ve araştırma problemini derinlemesine ve çok boyutlu bir biçimde anlamamıza yardımcı olabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu nedenle çalışmamızın nitel aşamasının örnekleme nicel verilerin toplanmasından sonra en yüksek ve en düşük tutum puanı alan beşer öğrenciden (toplam 10 katılımcı) oluşmuştur.

Verilerin Toplanması

Çalışmada, veri toplamak için araştırmacılar tarafından oluşturulan çevrimiçi bir form kullanılmıştır. Çevrimiçi form iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde *Demografik Bilgi Formu*, ikinci bölümde *Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği- Türkçe versiyonu (Multi-Dimensional Attitude Scale for the Disabled-MAS)* (Yelpaze ve Türküm, 2018) yöneltilmiştir. Çalışmanın ilerleyen aşamasında sadece MAS’tan en yüksek ve en düşük puan alan beşer öğrenciye açık uçlu soru içeren *Yaşamışlıklar Veri Formu* sunulmuştur.

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, okuduğu program olmak üzere 3 sorudan oluşmaktadır (Radlins’ka, Kozybska ve Karakiewich, 2021; Vezne ve Sardohan Yıldırım, 2022; Yakut, 2021).

Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği

Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği, bireylerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla ilk olarak Findler ve ark. (2007) tarafından geliştirilmiştir. Zaman içinde farklı dillere uyarlanan ölçeğin (Dachez ve ark., 2015; Radlins’ka ve ark., 2020; Wöhrle ve ark., 2018) Türkçe versiyonu Yelpaze ve Türküm tarafından 2018 yılında yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe versiyonunda 1 (hiç) ile 5 (çok fazla) arasında değişen 5’li Likert tipi toplam 31 madde bulunmaktadır. Ölçek; duygu (14 madde), düşünce (9 madde) ve davranış (8 madde) olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin puanlanmasında duygu boyutundaki 10 (1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12, 14) ve davranış boyutundaki 6 (1, 2, 3, 4, 5, 6) negatif madde ters kodlandıktan sonra her bir boyut için ve toplam ölçek için puan hesaplanmaktadır. Puanın yüksekliği olumlu tutuma işaret etmektedir. Araştırmacılar bütün ölçek, duygu, düşünce ve davranış alt boyutları için Cronbach’s Alpha

değerlerini sırasıyla, 0.90, 0.88, 0.89 ve 0.84 olarak bulurken (Yelpaze ve Türküm, 2018) çalışmamızda aynı değerler sırasıyla 0.88, 0.84, 0.91 ve 0.83 olarak saptanmıştır.

Yaşanmışlıklar Veri Formu

Bu formda tek soru bulunmaktadır. Bu soruda üniversite öğrencilerinden özel gereksinimli bireylerle ilgili yaşanmışlıklarını yazmaları istenmiştir. Katılımcılardan soruyu en fazla 300 kelime ile yanıtlamaları ve yaşadıkları olayda bulunan kişiler, yaşadıkları olayın kendilerini nasıl hissettirdiği, yaşadıkları çevrenin neresi olduğu ve yaşadıkları olayda başkalarının kendini neler hissedebileceği hakkında ayrıntılı bilgi vermeleri beklenmiştir. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik; inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlık ve teyit edilebilirliğe bağlıdır (Erlandson ve ark., 1993). Bu çalışmada inandırıcılık için veri toplama formlarının oluşturulması, verilerin analizi ve bulguların sunulması aşamasında uzman görüşü alınmıştır. Araştırmanın aktarılabirliği için ayrıntılı betimlemelere yer verilmiş ve amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tutarlılık için alan uzmanından geri bildirimler alınmıştır. Teyit edilebilirlik için verilerin analizinde kodlayıcılar arası güvenilirlik hesaplaması yapılmıştır. Bunun için Miles ve ark. (2014) kodlayıcılar arası güvenilirliği “görüş birliği/(görüş birliği + görüş ayrılığı) x 100” şeklinde hesaplanması gerektiğini ve bu hesaplama sonucunun %70’den yüksek olması gerektiğini belirtmişlerdir. Kodlayıcılar arası güvenilirlik uzlaşmadan önce %79’dur. Çalışma verileri doktoralı alan uzmanı ve araştırmacı tarafından uzlaşma sağlandıktan sonra %100 olmuştur.

Verilerin Değerlendirilmesi

Nitel verilerin değerlendirilmesinde IBM SPSS 23.0 programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistikleri hesaplamak için frekans (f), yüzde (%), ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Nitel analiz için MAS’ın Türkçe versiyonunda en yüksek ve en düşük puan alan beşer öğrenci (toplam 10 katılımcı) seçilmiştir. Bu adımda, üniversite öğrencilerinin yaşanmışlıklarının özünü anlayabilmek için öncelikle nitel veriler tekrar tekrar okunarak betimsel analiz ve içerik analizi yapılmış ve veriler NVIVO 10 kullanılarak kodlanmıştır. MAS’ın alt boyutlarından alınan puanlarla nitel verilerden ortaya çıkan kodlar birleştirilerek yorumlanmıştır. Nitel verilerin sunumunda katılımcıların isimlerinin ilk harfi kodlanmış ve kodlar numaralarla ilişkilendirilerek metin içerisinde gösterilmiştir. Ayrıca aynı harfle başlayan katılımcı isimlerine soy isimlerinin de baş harfleri eklenerek kod oluşturulmuştur. Örneğin Z,1 kodlamasında Z katılımcının isminin baş harfi iken 1 ise kodun sırasını göstermektedir.

Etik

Çalışmaya başlamadan önce yerel etik kurulundan 11.09.2022 tarih ve 2022/272 no’lu karar ile onay ve çalışmanın yapıldığı kurumdan yazılı resmi izin alınmıştır. Çalışmaya dâhil edilme kriterlerine uyan ve katılmayı kabul eden öğrencilerin yazılı ve sözlü onamı alınmış ve öğrencilerin anketi doldurmaları gönüllülük esasına dayalı ve gizli tutulmuştur. Çalışmada katılımcıların isimlerinin baş harfi kodlanmıştır.

Bulgular

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Çalışmada demografik bilgiler, Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği Türkçe versiyonu (I-MAS) sonuçları ve öğrencilerin özel gereksinimli bireylerle olan yaşanmışlıklarına yönelik açık uçlu görüşme sorusuna vermiş oldukları yanıtlar ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Bu çalışmanın nicel aşamasına katılan ($n = 120$) kişiler üniversitenin Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri, Engelli Bakım ve Rehabilitasyonu, İş ve Uğraşı Terapisi programı öğrencilerinden dâhil edilme kriterlerine uyan kişilerden oluşmaktadır. Katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Demografik Bilgiler

Değişkenler	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Kadın	91	75.8
	Erkek	29	24.2
Yaş	18-24	118	98.3
	24+	2	1.7
Okuduğu program	EBR*	52	43.3
	IU*	41	34.2
	ÇKBH*	27	22.5

Not.* EBR: Engelli Bakım ve Rehabilitasyonu, IU: İş ve Uğraşı Terapistliği, ÇKBH: Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri

Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylere İlişkin Tutumlarına Yönelik Bulgular

Çalışmanın T-MAS öğrenci tutumlarının puanları Tablo 2’de gösterilmektedir. Ölçeğin alt boyutlarından alınabilecek en yüksek puanlar duygu 70, düşünce 45 ve davranış 40 puandır (Yelpaze & Türküm, 2018). Çalışmanın T-MAS öğrenci tutumlarının duygu, düşünce ve davranış alt boyutlarından alınan toplam puanlar her bir boyuttan alınabilecek toplam puanların ortalamasından yüksek bulunmuştur. Öğrencilerin tutum alt boyutlarında olumlu tutum sergiledikleri saptanmıştır.

Tablo 2. Öğrencilerin Engellilere Yönelik Tutumları

	\bar{x}	ss
1. Duygu	40.08	11.11
2. Düşünce	37.93	6,83
3. Davranış	34.79	5.56

Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylerle Yaşanmışlıklarına İlişkin Bulgular

Çalışmanın ikinci aşamasında nitel verilerin analizi için T-MAS ölçeğinden en yüksek (ilk beş kişi) ve en düşük (son beş kişi) puan alan on öğrencinin yaşanmışlıklarını yazmaları istenmiştir. Yaşanmışlıklar veri formundaki tek sorudan oluşan veriler analiz edilerek araştırmanın amacıyla bağlantılı kod ve temalara ulaşılmıştır. Temalar Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3. Görüşmelerden Çıkarılan Temalar

Temalar
1. Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylerle Karşılaştıklarındaki Duyguları
2. Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylerle Olan Temas Düzeyleri
3. Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylerin Özelliklerinden Bahsetme Durumu

Araştırmanın amacına ilişkin görüşmelerden elde edilen bulgular Tablo 3’te belirtilen temalar doğrultusunda sırasıyla sunulmuştur. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylerle karşılaştıklarındaki duygulara ilişkin görüşleri Tablo 4’te üniversite belirtilmiştir.

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylerle Karşılaştıklarındaki Duyguları

Kodlar	Katılımcılar										f	%	
	M	S	A	B	Z	SD	N	SM	D	V			
1. Üzüntü					✓	✓	✓	✓			✓	5	50
2. Çaresizlik			✓	✓								2	20
3. Sakinlik	✓											1	10
4. Acıma		✓										1	10
5. Korku										✓		1	10

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısının göstermiş oldukları duygu üzüntü olarak görülmüştür. Katılımcıların kodlara yönelik görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir.

“Herkesten farklı olduğu için biraz dışlanmış ve yalnız hissediyordum ve bu durum beni çok üzüyordu.” (Z., 1)

“...orada o cümleyi, konuşmayı duyunca çok kırıldım ve üzüldüm.” (SM., 1)

“Elinde tuttuğu bastonuyla kendi kendine karşıya geçecekti. Onu öyle görünce o birey adına kendimi kötü hissettim, çok üzüldüm.” (V., 1)

“Onun zihinsel engelli olmasına üzüliyorum.” (SD., 1)

“Sürekli insanlara muhtaçmış gibi hissetmek, kendimden geçtim, anne ve babamın böyle bir durumda olması halinde ne kadar üzüleceğimi düşündüm.” (N., 1)

“Kendimi biraz çaresiz biraz mahcup hissettim.” (A., 2)

“...çok donuk ve her an bir şey yapabilir gibi bir tavrı vardı. İçimde hafiften bir korku oluştu.” (D., 5)

Üniversite öğrencilerinin yaşanmışlık verilerini paylaştıkları görüşlerinde bir diğer tema özel gereksinimli bireylerle olan temas düzeyleridir. Tablo 5’te özel gereksinimli bireylerle olan temas düzeylerine yer verilmiştir.

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylerle Olan Temas Düzeyleri

Kodlar	Katılımcılar										f	%
	M	S	A	B	Z	SD	N	SM	D	V		
1.Yakın Temas Kurmak	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓		7	70
2.Orta Temas Kurmak			✓					✓			2	20
3.Temas Kurmamak										✓	1	10

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunun yaşanmışlıkları sırasında özel gereksinimli bireylerle yakın temas içinde olduklarını belirttikleri görülmektedir. Buna yönelik katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Staj yaptığım yerde tanışmıştık, fiziksel engelliydi. Kahve içerdik, sohbet ederdik, espriler yapıp birbirimizi güldürürdük.” (M, 1)

“Sıcakkanlı bir şekilde sohbet ettik ve sarıldık.” (D, 1)

Üniversite öğrencilerinin yaşanmışlıklarını aktarırken ki bir diğer tema ise özel gereksinimli bireylerin özelliklerinden bahsetme durumudur. Tablo 6’da bu durum gösterilmektedir.

Tablo 6. Üniversite Öğrencilerinin Özel Gereksinimli Bireylerin Özelliklerinden Bahsetme Durumu

Kodlar	Katılımcılar										f	%
	M	S	A	B	Z	SD	N	SM	D	V		
1.Bahsetme		✓	✓		✓	✓			✓	✓	6	60
2.Bahsetmeme	✓			✓			✓				4	40

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarıdan fazlası özel gereksinimli bireylerin özelliklerine yaşanmışlıklarını anlattıkları görüşme formunda yer vermişlerdir. Bu durumu gösteren öğrencilerin ifadeleri şu şekildedir:

“O öğrenci otizmli ve yürümede problem yaşıyor.” (S, 1)

“Fiziksel engelli 25- 30 yaşlarında genç bir erkekti.” (V, 1)

Tartışma

Bu çalışma, özel gereksinimli bireylere hizmet sunan üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere ilişkin yaşanmışlıklarını ortaya çıkarmayı ve bu yaşanmışlıkların özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. İlk olarak özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak üniversite öğrencilerinin T-MAS alt boyut puanları ortalamasının üzerindedir. Bu veriler doğrultusunda öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde olduğu söylenebilir. T-MAS kullanılarak üniversite öğrencilerinin tutumlarını araştıran çalışmalarda bu çalışmayla benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Arısoy, 2022; Sarı ve ark., 2021; Subay ve ark., 2022). Ancak Vezne ve Sardohan-Yıldırım (2022) okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylerle ilgili erken dönem anılarını keşfetmeyi ve bu erken dönem anılarının öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları üzerindeki etkisini anlamayı amaçladıkları çalışmada duygu ve davranış alt boyutu tutum puanlarını düşük, düşünce alt boyutu tutum puanını ortalama düzeyde bulmuşlardır. Radlins’ka ve ark. (2021)

Polonya'daki tıp ve sağlık bilimleri öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarına bakıldığında duygusal alandaki tutumların diğer alanlardan daha olumsuz olduğunu belirtmişlerdir. Tomczyszyn ve ark. (2022) sosyal ve beşerî bilimler öğrencilerinin fiziksel yetersizliği olan bireylere karşı tutumlarını inceledikleri çalışmalarında kadınların bilişsel ve davranışsal bileşenler açısından daha olumlu tutumlar sergilediklerini, erkeklerin ise duyuşsal bileşende daha olumlu tutumlar gösterdiklerini belirtmişlerdir.

Bu çalışmadaki tutumların diğer çalışmalardan daha olumlu olması çalışmaya katılan öğrencilerin özel eğitim dersleri almış olmaları, staj ve alan uygulamalarına katılmış olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Friedman ve VanPuymbrouck (2021) ergoterapi eğitiminin öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları üzerindeki etkisini araştırdıkları boylamsal çalışmada da öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yönelik almış oldukları eğitimlerin özel gereksinimli bireylerin tutumlarını arttırdığını belirtmişlerdir. Lee (2020) uygulamalı deneyim yaşayan üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını araştırdıkları çalışmalarında uygulama deneyiminin öğrencilerin özel gereksinimli bireylere tutumunu olumlu yönde arttırmak için gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Tam tersine özel eğitim dersi aldığı halde üniversite öğrencilerinin tutumlarında değişiklik olmadığını ortaya koyan araştırmalar da vardır (Alptekin ve Batık, 2013; Çitil ve ark., 2018). Çalışmamızdaki tutumların olumlu yönde çıkması öğrencilerin geçmiş yaşantılarındaki deneyimleriyle de ilişkilendirilebilir. Alan yazında bulgularımızı destekleyen araştırmalar da bulunmaktadır (Aldemir ve Sezer, 2009; Hodge ve Jansma, 1999; Kahana ve ark., 2015; Tait ve Purdie, 2000). Brownlee ve Carrington'ın (2000) öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarını değiştirmek için hazırladıkları öğretim programı kapsamında, öğretmen adaylarına sunulan yaşantıların tutumlarını olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte tutumların kalıcı olarak olumlu yönde değişmesinde hem alınan eğitimler hem de yaşanmışlıklar birlikte gerçekleştiğinde alınan etkinin daha büyük olduğu yapılan araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır (Barr ve Bracchitta, 2008; Keesler, 2021; Melekoğlu, 2011; Şahin ve Akyol, 2010). Yaptığımız bu çalışmada da üniversite öğrencilerinin hem özel gereksinimli bireylere yönelik uygulamalı eğitim almış olmaları hem de nitel soruya vermiş oldukları yanıtlardaki özel gereksinimli bireylerle olan yaşanmışlıklarının varlığı, tutumlarının olumlu yönde saptanmasında eğitimin ve yaşanmışlıkların etkisini ortaya koymaktadır.

Araştırma sonucunda öğrencilerin nitel verilerinden elde edilen duyguları üzüntü, çaresizlik gibi olumsuz yönde olsa da öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yardım etmeleri, sohbet edip çay içmeleri, kendilerini onların yanında keyifli hissetmeleri düşünce ve davranışlarına olumlu yansıdığını göstermektedir. Nitel verilerde duyguların olumsuz yönde olmasında etkili olabilecek bir faktörde, araştırma grubundaki 5 öğrencinin tutum ölçeğinden en düşük puanı almış olmaları olabilir. Alan yazında bulgularımıza benzer duyguları belirleyen çalışmalara rastlanmaktadır (Miller ve ark., 2011; Vezne ve Sardohan-Yıldırım, 2022). Öğrencilerin özel gereksinimli bireylere yardım ettikleri, sohbet edip çay içtikleri görülmektedir. Bu durum duygusal olarak üzülmeye ve çaresizlik yaşamalarına rağmen davranışlarına olumlu şekilde yansımıştır. Öğrencilerin bir kısmı özel gereksinimli bireylerin özelliklerine yer vermiştir. Bu özellikler daha çok fiziksel özelliklerine yönelik betimlemeler şeklinde olmuştur. Bunun nedeni fiziksel yetersizliklerin gözle hemen fark edilebilir olmasından kaynaklanabilir. Araştırmanın bu bulgusu Vezne ve Sardohan-Yıldırım'ın (2022) araştırma sonuçlarından farklılık göstermektedir. Onların araştırmasında katılımcıların büyük bir çoğunluğu özel gereksinimli bireylerin özelliklerine yer vermemişlerdir. Bu araştırmada öğrencilerin özel gereksinimli bireylerin özelliklerine yer vermeleri, almış oldukları derslerle ilişkilendirilebilir. Seçer (2010), hizmet içi öğretmen eğitiminin okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik tutumları üzerindeki etkisini araştırmış ve okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik olumsuz tutumlarını değiştirmede hizmet içi öğretmen eğitimlerinin etkili olduğunu vurgulamıştır. Seçer'in (2010) yapmış olduğu bu çalışmanın bulguları da üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik almış oldukları eğitimin, öğrencilerin tutumları üzerinde etkili olduğunu desteklemektedir. Öğrencilerin özel gereksinimli bireylerle olan yakın teması öğrencilerin davranışsal olarak olumlu yönde tutum sergilediklerini göstermektedir. Özel gereksinimli bireylerin tutumlarını ölçmeye yönelik yapılan çalışmaların bazılarında katılımcıların yakın temas deneyiminin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği belirtilmektedirler (Barr ve Bracchitta, 2008; Huskin ve ark., 2018; Şahin ve Akyol, 2010). Vezne ve Sardohan-Yıldırım (2022) yapmış olduğu çalışmada ise öğrencilerin özel gereksinimli bireylerle yakın temas kurmaktan uzak olduklarını belirtmişlerdir.

Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumları nicel veriler doğrultusunda olumlu yönde bulunmuştur. Araştırmanın nitel verilerinin analizine göre öğrencilerin yaşamışlıklarına yönelik tutumlarının olumlu ve olumsuz yönleri bir arada görülmüştür. Duyguları; üzüntü, acıma, sakinlik, korku ve çaresizlik olarak olumsuz yönde görülürken, düşünce ve davranışlarının çoğunlukla olumlu yönde olduğu belirlenmiştir. Bu durum üniversite öğrencilerinin yaşamışlıklarının özel gereksinimli bireylere karşı olumlu yönde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, sınırlılıklar göz önüne alınarak analiz edilmelidir. Çalışma, sadece yaş ve eğitim açısından nüfusun diğer kesimlerinden ayrılan özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak üniversite öğrencileriyle sınırlıdır. Bu çalışma özel gereksinimli bireylere hizmet sunacak diğer üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilebilir. Ayrıca farklı yaş ve eğitim düzeyindeki bireylerle yeni çalışmalar yapılabilir. Ayrıca özel gereksinimli bireyler için araştırmacılar ve politikacıların olumsuz tutumları değiştirmeye yönelik uygulamalı çalışmalara yer vermeleri alan yazın açısından yarar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aiden, H., & McCarthy, A. (2014). *Current attitudes towards disabled people*. Scope. Accessed March 01 2023. https://research-information.bris.ac.uk/ws/portalfiles/portal/88783477/Aiden_and_McCarthy_2014.pdf
- Aldemir, J., & Sezer, O. (2009). Early Childhood Education Pre Service Teachers? Images of Teacher and Beliefs about Teaching. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 105–122.
- Alptekin, S., & Batık, V. M. (2013). Özel eğitim bölümü öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumlarına özel eğitim dersinin etkisi. *International Journal of Educational Research*, 4(4), 18–34.
- Barr, J.B., & Bracchitta, K. (2008). Effects of contact with individuals with disabilities: Positive attitudes and majoring in education. *The Journal of Psychology*, 142(3), 225–243. doi:10.3200/JRLP.142.3.225-244.
- Brownlee, J., & Carrington, S. (2000). Opportunities for authentic experience and reflection: A teaching programme designed to change attitudes towards disability for preservice teachers. *Support for Learning*, 15(3), 99–105. doi:10.1111/1467-9604.00157.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage Publications, Inc.
- Çitil, M., Karakoç, T., & Küçüközyiğit, M. S. (2018). Özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 815–833.
- Dachez, J., Ndobu, A., & Ameline, A. (2015). French validation of the multidimensional attitude scale toward persons with disabilities (MAS): The case of attitudes toward autism and their moderating factors. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 45(8), 2508–2518. doi:10.1007/s10803-015-2417-6.
- Diamond, K., & Tu, H. (2009). Relations between classroom context, physical disability and preschool children's inclusion decisions. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(2), 75–81. doi:10.1016/j.appdev.2008.10.008.
- Edmonds, W. A., & Kennedy, T. D. (2017). *An applied guide to research designs: Quantitative, qualitative, and mixed methods*. Sage Publications.
- Erlandson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., & Allen, S. D. (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. Sage.
- Findler, L., Vilchinsky, N., & Werner, S. (2007). The multidimensional attitudes scale toward persons with disabilities (MAS): Construction and validation. *Rehabilitation Counselling Bulletin*, 50(3), 166–176. doi:10.1177/00343552070500030401.

- Friedman, C., & VanPuymbrouck, L. (2021). Impact of occupational therapy education on students' disability attitudes: a longitudinal study. *The American Journal of Occupational Therapy*, 75(4), 1–11. doi:10.5014/ajot.2021.047423.
- Hodge, S.R., & Jansma, P. (1999). Effects of contact time and location of practicum experiences on attitudes of physical education majors. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 16(1), 48–63. doi:10.1123/apaq.16.1.48.
- Huskin, P. R., Reiser-Robbins C., & Kwon, S. (2018). Attitudes of undergraduate students toward persons with disabilities: Exploring effects of contact experience on social distance across ten disability types. *Rehabilitation Counseling Bulletin*, 62(1), 53–63. doi:10.1177/0034355217727600.
- İrfan, O. (2022). *Çalışan Deneyimi*. Ceres Yayınları.
- Kakana, D., Roussi-Vergou, C., Garagouni-Areou, F., & Mavidou, A. (2015). Episodic memories among first and fourth graders early childhood university student teachers, concerning teachers' behaviours: A mixed method approach. *International Journal of Education and Practice*, 3(1), 48–65.
- Keesler, J. M. (2021). Ortaya çıkan sosyal hizmet uzmanlarının psikiyatrik, fiziksel ve gelişimsel engelli insanlara yönelik deneyimlerini ve tutumlarını anlamak. *Sosyal Hizmet Eğitimi Dergisi*, 57(1), 85–99. doi:10.1080/10437797.2019.1661916.
- Khouderschah, C., Eijansantos, E., Bindman, J., & Henson, L. (2022). Impact of a 10-week disability elective on health professions students' attitudes towards disabled persons. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 14(6), 773–778. doi:10.1016/j.cptl.2022.06.007.
- Lee, J., Chang, S.H., & Haegle, J.A. (2020). Does service learning work? Attitudes of college students toward individuals with disabilities. *Journal of Experiential Education*, 43(4), 365–380. doi:10.1177/1053825920918887.
- Leibowitz, A. A. (2004). The demand for health and health concerns after 30 years. *Journal of Health Economics*, 23(4), 663–671. doi:10.1016/j.jhealeco.2004.04.005.
- Melekoğlu, M. (2011). *Farklı branşlardan öğretmen adayları için özel eğitim derslerinin etkililiğini geliştirmek amaçlı bir uygulama: Özel gereksinimli öğrencilerle etkileşim projesi*. A. Yıkılmış (Ed.) 21. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Kongre Kitabı (ss. 246–247). KKTC. Türkiye.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. SAGE Publications.
- Nowicki, E. A., & Sandieson, R. (2002). A meta-analysis of school-age children's attitudes towards persons with physical or intellectual disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*, 49(3), 243–265. doi:10.1080/1034912022000007270.
- Radlińska, I., Kozybska, M., & Karakiewicz, B. (2021). Attitudes of polish medical and health sciences students towards persons with physical disabilities using the MAS-PL scale. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(15), 2–13. doi:10.3390/ijerph18157787.
- Radlińska, I., Starkowska, A., Kozybska, M., Flaga-Gieruszyńska, K., & Karakiewicz, B. (2020). The multidimensional attitudes scale towards persons with disabilities (MAS)-A Polish adaptation (MAS-PL). *Ann. Agric. Environ. Med.* 27(4), 613–620. doi:10.26444/aaem/114531.
- Sarı, H., Yılmaz, E., Bağcı, Ö. A., & Gökdağ, H. (2021). Çocuk gelişimi programı öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 57–73.
- Subay, N., Demircioğlu, A., Karakaya, Ş., Güler, A., Bayram, N., İntepe, S. S., Sadak, E., İlhan, M., Kiraz, E., Nırgiz, C., & Gür, K. (2022). Bir devlet üniversitesinde okuyan hemşirelik öğrencilerinin engelli bireylere karşı tutum ve davranışları. *Journal of Health Sciences and Management*, 2(3), 53–59.

- Şahin, H., & Akyol, A. D. (2010). Evaluation of nursing and medical students' attitudes towards people with disabilities. *Journal of Clinical Nursing*, 19(15-16), 2271–2279.
- Tait, K., & Purdie, N. (2000). Attitudes toward disability: Teacher education for inclusive environments in an Australian university. *International Journal of Disability, Development and Education*, 47(1), 25–38. doi:10.1080/103491200116110.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı [ÖZİDA] (2009), *Toplum Özürlülüğü Nasıl Anlıyor?*, Ankara.
- Tomczyszyn, D., Pańczuk, A., & Szepeluk, A. (2022). Attitudes of Students of Social Sciences and Humanities towards People with Physical Disabilities (MAS-PL). *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 2–14. doi:10.3390/ijerph19031544.
- Vargo, S. L., Maglio, P. P., & Akaka, M. A. (2008). On value and value co-creation: A service systems and service logic perspective. *European management journal*, 26(3), 145–152. doi:10.1016/j.emj.2008.04.003.
- Vezne, R., & Sardohan Yıldırım, E. (2022). Unpacking Early Memories: Pre-School Teacher Candidates' Attitudes towards Special Needs. *Southeast Asia Early Childhood*, 11(1), 61–75.
- Wöhrle, J., Franke, S., & Kissgen, R. (2018). The German Multidimensional Attitude Scale Toward Persons With Disabilities (G-MAS): A factor analytical study among high-school students. *Rehabilitation psychology*, 63(1), 83–91. doi:10.1037/rep0000170.
- Yakut, A. D. (2021). Examining attitudes of medical students toward individuals with disabilities. *International Journal of Multidisciplinary Perspectives in Higher Education*, 6(1), 1–17.
- Yelpaze, İ., & Türküm, A.S. (2018). Engellilere yönelik çok boyutlu tutum ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 168–187.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8. Baskı). Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED SUMMARY

Attitudes are affected by society's values and experiences. Whether individuals develop positive or negative attitudes depends on their experiences and experiences. It is necessary to reveal the attitudes and behaviors developed towards individuals with special needs in order to ensure social integration, eliminate the negativities that hinder integration, increase social sensitivity and determine appropriate strategies. The attitudes of university students who will provide services to individuals with special needs will affect their interactions, services and behaviors with individuals with special needs in the environment where they work after graduation. Since attitudes affect individuals' behaviors and decisions, it is also necessary to look at the impact of university students' previous experiences on their attitudes. Experience is the transformation of the emotions that occur during the events we experience into memories by creating changes in thoughts and behaviors after the event. Experiences are essential for producing approaches to prepare university students who will serve individuals with special needs. This study aims to reveal the experiences of university students who provide services to individuals with special needs and to understand the impact of these experiences on their attitudes towards individuals with special needs. In this study, explanatory sequential design of mixed methods research was used to examine the attitudes of health care students towards individuals with special needs. While quantitative data were collected through the Multi-Dimensional Attitude Scale for the Disabled (MAS)-Turkish version, open-answer questions were used for qualitative data.

This study was carried out in two stages: quantitative and qualitative. Systematic sampling was used when collecting quantitative data, and extreme/deviant case sampling of purposeful sampling was used when collecting qualitative data. In the quantitative dimension of the research, 120 second-year students studying in Child Protection and Care Services, Disabled Care and Rehabilitation and Occupational Therapy programs at a state university in Turkey, and in the qualitative dimension, five students each with the highest and lowest attitude scores after collecting the quantitative data (total 10 participants) constituted the sample. In the study, an online form created by the researchers was used to collect data. The online form consists of two parts. In the first part, the Demographic Information Form was administered, and in the second part, the Turkish version of the Multi-Dimensional Attitude Scale for the Disabled (MAS) was administered. In the later stage of the study, an Experience Data Form containing open-ended questions was presented only to five students each with the highest and lowest scores on the MAS. IBM SPSS 23.0 program was used to evaluate the quantitative data. To calculate descriptive and inferential statistics, frequency (f), percentage (%), mean and standard deviations were calculated. For qualitative analysis, five students each (10 participants in total) with the highest and lowest scores in the Turkish version of the MAS were selected. In this step, in order to understand the essence of the experiences of university students, descriptive content analysis was conducted by reading the qualitative data repeatedly and the data was coded using NVIVO 10. The scores obtained from the sub-dimensions of the MAS and the codes resulting from the qualitative data were combined and interpreted. Before starting the study, permission was obtained from the local ethics committee and the students who agreed to participate in the study. 75.8% of the participants are women and 98.3% are in the 18-24 age group. 43.3% of the participants are Disabled Care and Rehabilitation program students. The total scores obtained from the emotion, thought and behavior sub-dimensions of T-MAS are higher than the average of the total scores that can be obtained from each dimension. It was determined that students exhibited positive attitudes in the attitude sub-dimensions. While 50% of the participants stated that they experienced sadness, 70% stated that they were in close contact with individuals with special needs, 60% mentioned the characteristics of individuals with special needs.

The fact that the attitudes in this study are more positive than other studies can be attributed to the fact that the students participating in the study have taken special education courses, participated in internships and field practices, and their past experiences. As a result of the research, although the students' emotions obtained from the qualitative data are negative such as sadness and helplessness, the fact that the students help individuals with special needs, chat and drink tea with them, and feel pleasant in their presence reflects positively on their thoughts and behaviors. Some of the students included the characteristics of individuals with special needs. These features were mostly in the form of descriptions of their physical characteristics. This may be due to the fact that physical deficiencies are immediately noticeable to the eye.

As a result of the research, university students' attitudes towards individuals with special needs were found to be positive in line with quantitative data. According to the analysis of the qualitative data of the research, the positive and negative aspects of the students' attitudes towards their experiences were seen together. The results of this research should be analyzed taking into account the limitations. The study is limited to university students who will provide services only to individuals with special needs who differ from other segments of the population in terms of age and education. This study can be carried out with other university students who will provide services to individuals with special needs. Additionally, new studies can be conducted with individuals of different ages and education levels.